

Wikipedia: de zekerheid van onzekerheid

Wikipedia is een internetencyclopedie die gemaakt wordt door talloze vrijwilligers, en die door iedereen kan worden aangepast. Hoe blijft iets in stand dat iedereen kan veranderen? Is Wikipedia wel een encyclopedie? Alles stroomt in Wikipedia, maar de vraag is voor hoe lang nog.

Door Laurens Mommers *)

Wikipedia laat zich het beste beschrijven in een aantal kenmerken, waarin Wikipedia afwijkt van alles wat we van encyclopedieën gewend zijn:

1. Alles stroomt in Wikipedia. Wikipedia is nooit af. Een papieren encyclopedie heeft als voordeel dat er niet ongemerkt wijzigingen in kunnen worden aangebracht, zodat je naar een vaste beschrijving kunt verwijzen. In Wikipedia lukt dat niet. Wikipedia is in z'n veranderlijkheid, meer dan z'n papieren 'voorgangers', een reflectie van de werkelijkheid.
2. Wikipedia leeft van arbeiders en profiteurs. De arbeiders delen hun kennis om niet, en etaleren daarmee hun kennis, of die nu op het gebied van Aristoteles of op het gebied van de televisieserie Prison Break ligt. De profiteurs gebruiken de informatie en vergroten zo de autoriteit van Wikipedia en haar arbeiders.
3. Wikipedia bevordert narcisme. De verleiding om over jezelf te schrijven is erg groot. Niet alleen individuen, maar ook bedrijven en overheden maken zich er schuldig aan. De beschrevene is zelden een objectieve bron van informatie over zichzelf.
4. Wikipedia kent geen grenzen. Talen, culturen, hoge of lage cultuur, wiskunde of letteren, televisie of film, frauderende kamerleden en fictieve filosofen, alles wat mensen de moeite waard vinden komt aan bod. Zoals bijvoorbeeld zo'n beetje elk model mobiele telefoon.
5. Wikipedia daagt uit. Door de beperkte filtering van lemma's wordt de gebruiker uitgedaagd zelf te bepalen of hij iets van belang vindt. Hij kan bovendien nooit blindelings vertrouwen op Wikipedia. Was de laatste wijziging wel van een deskundige?
6. Wikipedia kan het beter. De informatie over bijvoorbeeld de instellingen en regelgevingsprocedures van de Europese Unie op Wikipedia is overzichtelijker dan de informatie die te vinden is op de websites van de EU zelf. De animatie die de grootte van het getal pi illustreert, is onbetaalbaar.
7. Wikipedia zal bezwijken onder het eigen succes. Vroeger of later wordt de verleiding om te consolideren te groot. Maatregelen om vandalisme te voorkomen, zullen toenemen. Nieuwkomers zullen ontmoedigd of geweerd worden. Beoordeling van betrouwbaarheid zal leiden tot een Wikipedia-elite.

Wat blijkt uit deze zeven kenmerken over de aard van Wikipedia? Vooral dat Wikipedia niet zozeer een encyclopedie, maar een articulatie- en samenwerkingsmechanisme is. De goede werking van dergelijke mechanismen op internet is zeker geen vanzelfsprekendheid is.

Het is een aantrekkelijke gedachte dat het succes van Wikipedia zich op andere terreinen opnieuw kan voordoen. Maar in werkelijkheid hebben we geen begin van een idee hoe je grootschalige samenwerking en articulatie op internet in goede banen leidt. Dat Wikipedia een nuttige informatieverzameling is geworden, is een wonder.

Maar hoe lang kan Wikipedia blijven functioneren zoals nu? Naarmate de informatieverzameling groter wordt, en de autoriteit van Wikipedia groeit, zullen de aanvallen op haar integriteit toenemen. Dat zal wijziging van het onderliggende mechanisme uitlokken, en het laagdrempelige karakter van Wikipedia aantasten.

Wikitrust is een voorbeeld van zo'n systeem dat het karakter van Wikipedia zou kunnen veranderen. Het beoordeelt de betrouwbaarheid van bijdragen op basis van de mate waarin de bijdragen van een Wikipedia-medewerker gewijzigd worden door andere medewerkers.

Er zitten risico's aan het gebruik van zo'n systeem: consensus over feiten prevaleert boven waarheid, en een expliciete waardering van betrouwbaarheid geeft gebruikers schijnzekerheid. Bovendien gaat elk statisch beoordelingssysteem uiteindelijk aan manipulatie ten onder.

Elk beoordelingssysteem voor een grote internetgemeenschap als Wikipedia zal gebaseerd zijn op twee pijlers: de bijdragen uit het verleden van een medewerker, en de beoordeling daarvan door andere medewerkers. Wil een betrouwbare indruk van zijn merites ontstaan, dan moet iemand al een fors aantal bijdragen hebben geleverd.

Hierdoor worden nieuwkomers per definitie 'gewantrouwd' in zo'n systeem, en dreigt het risico van overwaardering voor oudgedienden. En als aldus de waarheid wordt gesmoord in consensus binnen de wiki-elite, dan wordt een encyclopedie een politiek platform.

De inherente zwakte van initiatieven als Wikitrust is dat een vast regelkader wordt ontworpen. Omdat mensen hun gedrag veranderen op basis van de regels die ze tegenkomen, voldoen op een zeker moment de regels niet meer.

Vrijwel elke gemeenschap heeft de neiging te verstarren. Een democratie heeft echter ingebouwde regels om zichzelf op den duur opnieuw uit te vinden: de Grondwet en de mogelijkheden om die te wijzigen. Dat beginsel van 'volgens de regels de regels veranderen' is echter geen onderdeel van beoordelingssystemen.

Iedereen zou - binnen bepaalde grenzen - het recht moeten hebben om opnieuw te beginnen, ook op internet. De profilering van individuen begon bij de BKR-registratie, wordt nu versterkt door de gewoonte om iemands gangen na te gaan via Google, en loopt uit op het levenslang vastleggen van oordelen over onze uitlatingen.

Zo krijgt vrijheid van meningsuiting een elitair karakter: je krijgt die vrijheid namelijk pas als je de grenzen niet opzoekt en de gemeenschap niet uitdaagt. Daarmee gaat ook Wikipedia weer meer lijken op de traditionele encyclopedie, met een vaste redactie.

Wikipedia kan echter haar blijvende waarde aantonen door de ontdekking van hoe het wonder zich heeft kunnen voltrekken, en door de wetenschap dat de samenleving op hernieuwde wijze heeft kennism gemaakt met de zekerheid van onzekerheid.

*) Dr. Laurens Mommers is verbonden aan eLaw@Leiden, Centrum voor Recht in de Informatiemaatschappij van de Universiteit Leiden, en werkzaam bij Legal Intelligence in Rotterdam.

[19 november 2008]